

ного розвитку в Чернігівській області» (№8685 від 16.06.2011): [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=40681

15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» (№389 від 02.02.2011): [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%EF>

16. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з подолання негативного сальдо у зовнішній торгівлі» (№1074-р від 26.10.2011): [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1074-2011-%F0>

17. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Указ Президента України «Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» (№634/2011 від 31.05.2011): [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=634%2F2011>

18. Наказ Мінекономіки «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань реформування та розвитку спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку в Україні (№1081 від 31.08.2010, за станом на 01.10.2010): [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://uapravo.net/akty/postanovi-osnovni/akt8twfx4c.htm>

19. Инновационная Россия – 2020 (Стратегия инновационного развития Российской Федерации на период до 2020 года) Минэкономразвития России [Текст] Москва, октябрь 2011: [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.hse.ru/data/2011/10/13/1269204180/Инновационная%20Россия%202020.pdf>

20. Методические рекомендации по реализации кластерной политики в субъектах Российской Федерации [Текст] Министерство Экономического развития Российской Федерации, 26.12.2008: [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.ecomomy.gov.ru/minec/activity/sections/innovations/development/doc1248781537747>

21. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 года [Текст] Национальная комиссия по устойчивому развитию Республики Беларусь. – Минск. – 2004.: [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://un.by/pdf/OON_sMall_Rus.pdf

22. Постановление Кабинета Министров Республики Беларусь «Государственная программа инновационного развития Республики Беларусь на 2011 – 2015 годы» (№669 от 26.05.2011) [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.pra-vo.by/main.aspx?guid=3871&pO=C21100669&p2={NRPA}>

23. Указ Президента Республики Казахстан «Государственная программа по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2010 – 2014 годы» (№958 от 19.03.2010): [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.zakon.kz/167755-o-gosprogramme-po-forsirovannomu.html>

24. Розроблення моделі макроекономічного прогнозування на довгостроковий період: звіт про НДР (заключний): ОЗ-11 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; кер. Б.М. Щукін; викон. В.Ф. Беседін, А.В. Циганюк [та ін.]. – 2011. – 350 с. – № ДР О111У003864.

П.В. ЖУК,
к.е.н.

Податкові та інші регулятивні інструменти у контексті забезпечення курсу «зеленої» економіки в Україні

Розглянуто питання інституційних трансформацій при переході до курсу «зеленої» економіки. Запропоновано напрями формування інституційного каркасу реалізації курсу «зеленої» економіки в Україні та систему відповідних інструментів для досягнення її завдань. Серед них виділено найбільш важливі – формування загальноекономічних (рамкових) умов та запровадження комплексу стимулюючих важелів.

Ключові слова: «зелена» економіка, рамкові умови, інструменти, податкова політика.

Рассмотрены вопросы институциональных трансформаций при переходе к курсу «зеленой» экономики. Предложены направления формирования институционального каркаса реализации курса «зеленой» экономики в Украине и система соответствующих инструментов достижения ее задач. Среди них выделено наиболее важные – формирование общеэкономических (рамочных) условий и задействование комплекса стимулирующих рычагов.

Ключевые слова: «зеленая» экономика, рамочные условия, инструменты, налоговая политика.

The issues of institutional transformations in terms of transition to «green» economy course are outlined. Directions of institutional frames forming for «green» economy course implementation in Ukraine as well as the system of relevant instruments for solution of its tasks are proposed. The most important directions – forming of macroeconomic (framework) conditions and activating of the complex of promoting leverages – are stressed.

Keywords: «green» economy, framework conditions, instruments, fiscal policy

Трансформаційні процеси переходу економічної системи України на принципи ринкового господарювання викликають потребу перегляду та вдосконалення (реформування) інституційно-організаційних

форм забезпечення гармонізації економічного росту й збереження навколишнього природного середовища та механізмів регулювання відносин природокористування. Актуальною концептуальною основою такого реформування розглядається визнана світовим співтовариством стратегія «зеленого» зростання, теоретико-методологічні та практичні питання дотримання якої стають також предметом досліджень українських вчених [1]. При її реалізації важливо врахувати найновіший світовий теоретичний та практичний досвід. Варто зазначити, що країни світу формують та здійснюють політику «зеленого» зростання з урахуванням індивідуальних особливостей. Разом з тим, основні напрями формування інституційно-організаційного середовища при цьому є близькими або спільними. Це підтверджує аналіз практики реалізації стратегії «зеленого» зростання у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), котра об'єднує понад три десятки країн з розвинутою ринковою економікою [2].

У реалізації стратегії «зеленого» зростання, котра розглядається як всеохопний процес екологізації усіх сторін суспільного життя, одним із найважливіших завдань слід вважати забезпечення курсу «зеленої» економіки, тобто економіки, що базується на принципах задоволення зростаючих матеріальних потреб населення при мінімізації використання ресурсів природи.

Інституційно-організаційний каркас системи забезпечення «зеленого» курсу економіки, виходячи зі світового досвіду, має націлюватися на вирішення завдань за двома напрямками. Перший напрям – формування загальноекономічних (рамкових) умов забезпечення економічного зростання при збереженні природного капіталу (у розумінні комплексу ресурсів природного середовища як природної основи життєдіяльності людини та створеної нею економічної системи). Він реалізується через податкову, конкурентну й інноваційну політику. Ідеологія та форми реалізації кожної з них мають інтегрувати в собі концептуальні основи курсу «зеленої» економіки. Другий напрям – цільове стимулювання ефективного використання природних ресурсів та збереження навколишнього природного середовища. Він включає цінову політику; адміністративно-правове регулювання та нормування (квотування) природокористування; політику екологічного спрямування інвестиційної, технічної, технологічної діяльності; прагнення до уникнення конфліктності між досягненням економічних результатів та соціальними й екологічними інтересами суспільства; запобігання і недопущення антиекологічного протекціонізму; підтримку курсу «зеленої» економіки через міжнародну співпрацю та залучення прямих іноземних інвестицій.

Перший і другий напрями у своїх окремих елементах перекликаються. Однак їх розподіл є виправданим, оскільки завдання першого напрямку стосуються створення умов для всезагального проникнення ідеологічних підвалин та принципів курсу «зеленої» економіки в усі інститути економічної

системи, а завдання другого напрямку націлюються на вирішення конкретних питань застосування тих чи інших регулятивних інструментів з метою досягнення кінцевої мети курсу «зеленої» економіки.

Метою цього дослідження є розгляд елементів інституційного каркасу системи забезпечення курсу «зеленої» економіки в умовах України, зокрема податкової політики та її завдань у контексті переходу до стратегії «зеленого» зростання.

І. Формування загальноекономічних (рамкових) умов забезпечення економічного зростання при збереженні природного капіталу.

Податкова політика. Інститут оподаткування у системі складових курсу «зеленої» економіки слід розглядати як центральний елемент [2]. Варто вести мову про перехід до «зеленої» системи оподаткування, в основі котрої розглядається збільшення частки екологічних податків у загальній сумі податкових надходжень з одночасним зменшенням податкового навантаження на інші об'єкти оподаткування (доходи, прибуток, фонди оплати праці тощо). При цьому водночас реалізується дві мети – стимулювання ресурсозбереження та охорони навколишнього середовища при перенесенні частини податкового навантаження на використовуваний природний капітал (в його частині, котру складають природні ресурси як джерело трансформації енергетичних та матеріальних потоків у кінцеву продукцію виробництва) та створення передумов для активізації економічного зростання при зменшенні податкового навантаження на працю та її результати.

Екологічні податки в країнах світу почали запроваджуватися з 70-х років минулого століття насамперед як інструмент реалізації принципу «забруднювач платить» і зайняли важливе місце у податкових системах країн ОЕСР та Європейського Союзу. Директоратом з податків та митних зборів Європейської комісії до екологічних податків віднесено платежі та податки семи груп:

- енергетичні податки (energy taxes) – на моторне, енергетичне паливо, електроенергію;
- транспортні податки (transport taxes) – податки на пробіг транспорту, щорічний податок з власників транспортних засобів, акцизи при придбанні транспортного засобу;
- платежі за забруднення (tax on emissions, carbon taxes) – за емісію забруднюючих речовин в атмосферу, скиди у водойми;
- платежі за розміщення відходів (tax on waste) – платежі за розміщення відходів на звалищах та їх переробку і податки на деякі спеціальні продукти (пакувальні матеріали, гальванічні елементи, батареї, шини, мастила тощо);
- податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін (tax on emissions) – речовини, руйнуючі озоновий шар, парникові гази;
- податок на шумове забруднення (earmarked charges);
- платежі за використання природних ресурсів (royalty) [3].

Частка екологічних податків у загальному обсязі податкових надходжень в країнах ОЕСР в середньому становить 6 –

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

7 %, досягаючи 10 % у Нідерландах і перевищуючи 10 % у Республіці Корея, Туреччині [4].

В Україні новим Податковим кодексом, затвердженим Законом України № 2756-VI від 02.12.2010 р. [5], виділено категорію екологічних податків, до котрих віднесено:

- податки за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення;
- податки за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення;
- податки за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти;
- податки за розміщення відходів у спеціально відведених місцях;
- податки за утворення радіоактивних відходів;
- податки за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

До категорії екологічних податків, виходячи з їх суті, слід відносити також платежі за використання природних ресурсів, котрі в Україні справляються у вигляді:

- збору за спеціальне використання води;
- збору за спеціальне використання лісових ресурсів;
- плати за користування надрами;
- плати за землю.

Прирівняними до них варто розглядати також окремі надходження до бюджету, які у бюджетному законодавстві України класифікуються як неподаткові: плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення; збір за видачу спеціальних дозволів на користування надрами та кошти від продажу таких дозволів; грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності; кошти, отримані від продажу частин встановленої кількості викидів парникових газів, передбаченого статтею 17 Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних націй про зміну клімату.

Екологічні податки та платежі і збори, пов'язані з використанням природних ресурсів, займають незначну частку у загальній сумі податкових та неподаткових надходжень державного бюджету України. Згідно із додатком № 1 до Закону України «Про державний бюджет України на 2012 рік» у поточному році очікується надходжень від екологічних податків та прирівняних до них платежів на суму 3424,7 млн.грн. – 1,04 % усіх податкових та неподаткових надходжень. Їх частка у доходній частині бюджету протягом останніх двох років суттєво зменшилася (табл. 1).

Таблиця 1. Планові надходження до державного бюджету України, пов'язані з природокористуванням*

Назва	2010 рік		2011 рік		2012 рік	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
Податкові надходження, всього	200433,9**	100	256967,0	100	286071,8	100
В тому числі пов'язані з природокористуванням: Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	3904,4	2,61	1828,1	0,71	2131,3	0,74
З них:						
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	147,9	0,74	86,9	0,03	88,8	0,03
Збір за спеціальне використання води	770,6	0,38	511,8	0,19	571,6	0,19
Плата за користування надрами	1626,5	0,81	1229,3	0,47	1470,9	0,51
Плата за використання інших природних ресурсів	1,3	0,00	–	–	–	–
Збір за геологорозвідувальні роботи	1358,1	0,68	–	–	–	–
Екологічний податок	–	–	893,5	0,34	1180,6	0,41
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	369,3	0,18	–	–	–	–
Разом	4273,7	2,79	2721,6	1,05	3311,9	1,15
Неподаткові надходження, всього	45468,4***	100	42699,1	100	43831,2	100
В тому числі пов'язані з природокористуванням: Плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення	1,3	0,00	–	–	–	–
Збір за видачу спеціальних дозволів на користування надрами та кошти від продажу таких дозволів	260,0	0,57	260,0	0,60	–	–
Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності	7,8	0,01	8,5	0,01	9,2	0,02
Кошти, отримані від продажу частин встановленої кількості викидів парникових газів, передбаченого статтею 17 Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних націй про зміну клімату	150,0	0,32	180,0	0,42	112,8	0,25
Разом	419,1	0,90	448,5	1,03	122,0	0,27
Всього податкові та неподаткові надходження, пов'язані з природокористуванням	4692,8	1,91	3169,9	1,06	3424,7	1,04

Примітки: *згідно із законами України про державний бюджет на 2010 – 2012 роки [6 – 8]

**з включенням рентних платежів

*** з виключенням рентних платежів

До державного бюджету екологічні податки та прирівняні до них платежі спрямовується не у повному розмірі. Частина з них надходить до місцевих бюджетів. Тому більш повно характеризує їх роль у податковій системі інформація щодо фактичних надходжень таких податків, зборів та платежів до бюджетів усіх рівнів в межах регіону. Аналіз, проведений на прикладі Львівської області, показує, що всього податкові та неподаткові надходження, пов'язані з природокористуванням, у 2011 р. становили 3,88 % загальної суми фактично отриманих податкових та неподаткових надходжень, з них майже 60 % припадало на плату за землю, котра за податковою класифікацією ЄС не включається до складу екологічних податків. Без плати за землю частка фактичних надходжень до бюджетів усіх рівнів, джерелом котрих є податки, які можна віднести до категорії екологічних, становила 1,57 % (табл. 2).

Низькі показники участі екологічних податків у формуванні загальних податкових надходжень в Україні, котрі більше

ніж у 4 рази поступаються середній частці екологічних податків у загальних податкових надходженнях в країнах ОЕСР, засвідчують фактичну відсутність в країні «зеленої» системи оподаткування та неефективність найважливішого податкового елементу курсу «зеленої» економіки.

Вирішення цієї проблеми вбачається через розробку та реалізацію низки завдань, серед них: поетапне трансформування податкової політики на принципах переходу до «зеленої» системи оподаткування, збільшення при цьому ставок екологічних податків з досягненням їх частки у загальних податкових надходженнях протягом 8 – 10 років не менше 10 %; наближення вітчизняної класифікації екологічних податків до застосовуваної Директоратом з податків та митних зборів Європейської комісії; перегляд співвідношення між окремими видами екологічних податків та впровадження додаткових видів податків (на шумове забруднення, використання екологічно загрозливих виробів – гальваніч-

Таблиця 2. Фактичні надходження до бюджетів усіх рівнів, пов'язані з природокористуванням (Львівська область)*

Назва	2010 рік		2011 рік	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%
Податкові надходження, всього	9647,3	100	11704,6	100
В тому числі пов'язані з природокористуванням:				
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	324,3	3,36	446,9	3,82
З них:				
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	14,8	0,15	17,4	0,15
Збір за спеціальне використання води	16,3	0,17	35,8	0,30
Плата за користування надрами	42,2	0,44	83,1	0,71
Плата за землю	250,9	2,60	310,4	2,65
Плата за використання інших природних ресурсів	0,03	0,00	0,06	0,00
Екологічний податок	–	–	61,0	0,52
З нього:				
Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	–	–	23,5	0,01
Надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	–	–	1,5	0,01
Надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини	–	–	5,2	0,04
Екологічний податок, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензій строк	–	–	0,07	0,00
Надходження від здійснення торгівлі на митній території України паливом власного виробництва та/або виробленим з давальницької сировини податковими агентами	–	–	29,4	0,25
Надходження від ввезення палива на митну територію України податковими агентами	–	–	1,2	0,01
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	30,7	0,31	10,7	0,09
Разом	355,0	3,68	518,6	4,43
Неподаткові надходження, всього	1749,9	100	1713,1	100
В тому числі пов'язані з природокористуванням:				
Плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення	0,05	0,00	0,06	0,00
Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності	1,9	0,11	2,1	0,12
Разом	1,95	0,11	2,16	0,12
Всього податкові та неподаткові надходження, пов'язані з природокористуванням	357,0	3,13	520,9	3,88

*Складено автором за даними Головного фінансового управління Львівської ОДА

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

них елементів, мастил, синтетичних миючих засобів, отрутохімікатів тощо, на викиди речовин, що руйнують озоновий шар, та емісію парникових газів); заміщення у доцільних випадках податків, нарахування котрих здійснюється на основі обсягів емісії шкідливих речовин у навколишнє середовище, що складно адмініструються, іншими видами податків, базою нарахування котрих є фактично випущена чи спожита продукція (наприклад, вироблена електроенергія тепловидами електростанціями).

Конкурентна політика. Реалізація цілей курсу «зеленої» економіки потребує запровадження у конкурентному середовищі недискримінаційних умов для суб'єктів господарювання, що дотримуються такого курсу, та відповідної державної підтримки через правові, регулятивні та інші інструменти. Важливу роль відіграє також побудова ефективної системи відносин власності. В багатьох випадках стимулюють курс «зеленої» економіки торговельні бар'єри.

Вирішення цих завдань лежить у площині формалізації критеріїв відповідності здійснюваної економічної діяльності курсу «зеленої» економіки у законодавчо-нормативній базі її регулювання; запровадження на законодавчому рівні системи стимулів для суб'єктів господарювання, котрі несуть додаткові витрати, пов'язані з дотриманням принципів курсу «зеленої» економіки у їх діяльності; встановлення категорії «зелені» для продуктів (з їх відповідним маркуванням), робіт, послуг, що відповідатимуть критеріям, вимогам, стандартам щодо їх віднесення до категорії «зелених».

Інноваційна політика. Інноваційна діяльність є ефективним інструментом трансформації господарської діяльності на принципах курсу «зеленої» економіки. Дозволяє запровадити принципово нові підходи до вирішення проблем ресурсозбереження, уникнення екологічних проблем.

В основі відповідної курсу «зеленої» економіки інноваційної політики, насамперед технічної, технологічної, слід розглядати її спрямованість на раціоналізацію природокористування, отримання вищих економічних результатів при одночасному зменшенні використання природних ресурсів, зниженні шкідливого втручання та шкідливих емісій у природне середовище. В окремих випадках доцільними є інструменти преференційної підтримки інновацій, переважно тимчасового характеру.

Такі завдання можна вирішувати через перегляд та доповнення виходячи з принципів та критеріїв курсу «зеленої» економіки державних стандартів, норм та правил, технічних регламентів (ДБН, ДСТУ тощо), що використовуються у проектуванні, реконструкції, будівництві підприємств, будинків, споруд, створенні нових технічних пристроїв, випуску продуктів виробничо-технічного та споживчого призначення; створення на загальнодержавному рівні загальнодоступної бази даних стосовно «зелених» інноваційних рішень та технологій, застосовуваних у вітчизняній та світовій практиці; керівництво запровадженням у Європейському Союзі принципом відповідності «стандартам найкращої наявної технології» при погодженні державними органами у встановленому порядку про-

ектної документації на будівництво, реконструкцію промислових та інших об'єктів, технічне переозброєння виробництв, прийняті рішень щодо їх державної підтримки.

II. Стимулювання ефективного використання природних ресурсів та збереження навколишнього природного середовища.

Поряд зі створенням сприятливого фону загальноекономічних (рамкових) умов для формування «зеленої» економіки необхідними є також цільові інструменти стимулювання ефективного використання природних ресурсів та збереження навколишнього середовища. Серед них варто виділити інструменти цінової політики, нормативно-правового регулювання, стимулювання «зеленої» інвестиційної діяльності, запобігання конфліктності курсу зеленої економіки та регіональних і локальних соціальних інтересів, недопущення антиекологічного протекціонізму, міжнародної співпраці у підтримці курсу «зеленої» економіки.

Інструменти цінової політики при цьому мають націлюватися на відображення усіх елементів вартості товарів та послуг, що пропонуються ринком, з обов'язковим включенням до їх ціни складових, пов'язаних з навколишнім середовищем. В практичному плані реалізація такого завдання є непростю, оскільки існують суттєві проблеми в грошовій оцінці вартості природного капіталу, особливо стосовно групи невідновних ресурсів, а також в оцінці негативного впливу економічної діяльності на стан довкілля. Очевидно, інтенсивність впровадження інструментів цінової політики при реалізації курсу «зеленої» економіки буде залежною від вирішення зазначених вище проблемних завдань. Разом з тим, наявний світовий досвід впровадження екологічних податків, платежів за використання природних ресурсів, котрі відображаються у цінових параметрах продуктів, демонструє їх результативність у стимулюванні ресурсозбереження, запобіганні шкідливим емісіям у довкілля, створює передумови для впровадження технічних інновацій та формування ринків нової екологічної продукції.

Нормативно-правове регулювання та нормування у сфері природокористування, як демонструє світовий досвід, є ефективними інструментами у реалізації принципів «зеленого» курсу економіки. Детально розроблене екологічне законодавство й механізми відповідальності за будь-які його порушення виконують запобігаючу негативним впливам на навколишнє середовище функцію й роблять неминучим настання покарання за його недотримання. Нормативне регулювання, що опирається на відповідне екологічне законодавство та застосовується в системі з інструментами економічного впливу, створює можливості для поетапного зменшення антропогенного тиску на довкілля та досягнення заданих параметрів якості навколишнього природного середовища. Прийняті в Україні рішення щодо всеохоплюючої адаптації власного законодавства та механізмів управління з європейськими створює можливості для інтегрування власного досвіду правового, нормативного й економічного

регулювання природокористування із зарубіжним, що сприятиме реалізації курсу «зеленої» економіки.

Стимулювання «зеленої» інвестиційної діяльності слід розглядати у переліку трьох основних складових політики досягнення принципів «зеленого» курсу економіки поряд з економічним та нормативно-правовим регулюванням природокористування й охорони довкілля. Поєднання стимулюючих та обмежуючих і каральних чинників впливу на господарюючих суб'єктів є найбільш результативним у досягненні цілей екологічної політики. В Україні побудовані основи системи фіскального, нормативно-адміністративного впливу на суб'єктів природокористування, при цьому система економічного стимулювання господарюючих суб'єктів до ефективного господарювання практично відсутня.

Передбачені природоохоронним законодавством України можливості стимулювання раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища на практиці реалізовані лише у частині можливостей (вкрай обмежених) отримання коштів природоохоронних фондів на заходи з охорони та раціонального використання природних ресурсів у відповідності до затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 20.05.2002 р. № 189 Порядку планування та фінансування природоохоронних заходів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища. Інші важелі стимулювання відсутні, оскільки не реалізовані у податковому законодавстві.

Важливим є також врахування та запобігання конфліктності цілей курсу «зеленої» економіки та регіональних і локальних соціальних інтересів. Перехід до курсу «зеленої» економіки призводитиме як до зменшення кількості робочих місць в окремих секторах господарства, так і до їх зростання в інших, котрі замінять неекологічні види діяльності на альтернативні, надаватимуть екологічні послуги. Виникатиме потреба у сприянні оптимальній і максимально безболісній реорганізації ринку праці, уникненні таким чином можливих соціальних конфліктів. Це потребує розробки прогнозів секторальних змін зайнятості населення при запровадженні курсу «зеленої» економіки та задіявання комплексу заходів, націлених на вирішення питань перетоку зайнятих із секторів скорочення у сектори зростання. Необхідними будуть також спеціальні преференційні інвестиційні механізми для економічного розвитку окремих регіонів, секторальна структура господарства котрих у найбільшій мірі зазнаватиме змін при впровадженні курсу «зеленої» економіки.

Курс «зеленої» економіки несумісний з елементами анти-екологічного протекціонізму, котрі існують у сучасній економічній політиці (наприклад, дотації, субсидії у галузі видобутку окремих видів мінерально-сировинних ресурсів, зокрема вугілля). Побуває думка про загальноекономічну та соціальну шкідливість та негативні наслідки припинення практики їх застосування. Водночас недооцінюються позитивні аспекти відмови від такої протекціоністської практики, котрі поляга-

ють у зменшенні використання природних ресурсів й збереженні природного капіталу, позитивному впливу на якість навколишнього середовища, виникненні технологічних інновацій, спрямованих на можливість використання більш екологічних альтернативних джерел сировини тощо.

Реалізація курсу «зеленого» зростання потребує міжнародної співпраці, оскільки окремо взята країна зустрінеться з багатьма труднощами, пов'язаними, зокрема, з втратою на певному етапі економічної конкурентоспроможності товарів та послуг, собівартість котрих у більшій мірі відображатиме екологічні складові. Це вимагає синхронізації дій при переході до курсу «зеленої» економіки насамперед економічно високорозвинутих, а також інших країн. При цьому економічно високорозвинуті країни, як уже показує світова практика, готові брати на себе суттєву фінансову участь у підтримці усіх починань країн, що розвиваються, з переходу до курсу «зеленої» економіки, що створює додаткові сприятливі умови для реалізації політики «зеленого» зростання в Україні.

Україна, офіційно визнавши необхідність широкоаспектної міжнародної інтеграції, включаючи євроінтеграцію, немає альтернатив стосовно переходу до стратегії «зеленого» зростання, курс на яку взяли країни Євросоюзу, яка знаходить усе більшу підтримку міжнародної спільноти. В даному контексті висвітлені вище, як і будь які інші, міркування та пропозиції щодо необхідних трансформацій інституційних форм та інструментів регулювання природокористування й охорони довкілля задля сприяння курсу «зеленої» економіки в Україні вбачаються доречними.

Література

1. Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / [Б.В.Буркинський, Т.П.Галушкіна, В.Є.Реутов]. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011.–346 с.
2. Towards Green Growth. OECD Multilingual Summaries. – OECD, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oecd.org/bo-okshop>.
3. Серебрянський Д., Ющенко Ю. Європейський досвід запровадження та функціонування системи екологічного оподаткування: уроки для України // Вісник податкової служби України. – 2009. – № 41. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visionuk.com.ua>.
4. OECD, 2009. Database on economic instruments used for environmental policy and natural resources management. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.
5. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про Державний бюджет України на 2010 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2011 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>